

XIV.

Jobbágy Andrásról s hagyományáról.

A szép és nemes tettekre, a társadalom közös javát emelő közhasznú törekvése az út a társadalom bármely tagja előtt nyitva áll. Egy közönséges egyszerű ember, kinek teljességgel nem hibája az, hogy a középszerűsége feljül emelkedni soha sem tudott, szerény helyzetében aránylag éppen annyit áldozatot tehetett a közügy érdekében, épp oly hű és hasznos munkása lehetett az emberiség közös javának, mint a legjelesebb, sorsa által kegyelt s magasra helyezett egyén.

Imé egy egyszerű emberben, az unitárius vallás közönség egyik áldott emlékezetű jóttevője, Szindi Jobbágy Andrásban is, kit e lapokon a szives olvasónak bemutatni kívánok, igazolja magát fennebbi állításon.

Azonban szoros értelemben vett életrajzot ne várjon itt a t. olvasó, e helyett csak is egy-két vonást ígérhetek egy egyszerű ember életéből, kiemelve a legszebbet, melylyel életpályájára a koronát tette fel.

A tér, melyen minden egyesnek működnie lehet és kell, sokféle. A hány ember, majdnem annyiféle úton törekszik teljesíteni feladatát. S míg — például — mások más úton hasznosították életüket a közügy érdekében, jóttevőink fáradsággal szerzett vagyoniukat vitték a vallás és nevelés szent oltárára áldozatul.

Nem lehet tagadni, hogy a műveltség és felvilágosodás terén nyert üdvös vívmányokért az érdem nagy részben és első helyen azokat illeti, kik szellemi képességöknél fogva, hivatásukhoz híven, mint megannyi előharcosok, lankadatlanul az előrehaladás útját egyenetlik. De másfelől azt is el kell ismernünk, hogy ezek nagybecsű törekvéseihez a nélkülözhetetlen eszközöket részint azok is szolgáltatják, kik a közmívelődés előhaladására vagyonnal áldoznak. És ha meggondoljuk, hogy a tudományos műveltség, az értelmi és szellemi képesség mennyire nélkülözhetetlen az élet különféle ágai-
ban, és éppen ezért mily nagy a törekvés a szabadabb nemzetek-

nél, s jelesen szeretett magyar hazánkban is, a nevelés, tanítás terén minél hasznosabb reformokat teremteni: nem tagadhatjuk — mit egyébaránt talán mondanom is felesleges — hogy az egyes hitfelekezetek jóltevői, midőn javaikat a közmívelődés gyarapítására szentelték, ez által egyszersmind a haza oltárára is áldozatot vittek; mert az egyház neveli és adja az állannak a mivelt és hasznos polgárokat.

A vallás iránti szent buzgóság és a haza iránti önzetlen szeretet egyesülve valának irányadói jóltevőink ama nemes elhatározásának, melytől indítatva, az erkölcsös élet s tudományos miveltség előhaladására áldozatokat tettek.

S hogy e vagyonbeli áldozatok mekkora szükségét enyhítették minden időben, főleg az unitárius egyház kebelében, arról tudomást szerezhethet magának, ki nem sajnálja ez egyház multjára egy futó pillantást vetni, mi nekünk itt nem lehet feladatunk.

Jobbágy Andrásról nem mondhatjuk, hogy egyenes szellemi befolyással lett volna egyházi életünkre; de hogy egyszerű ember létére is tudott lelkesedni a legnemesebb, legszentebb ügyért — a nevelés ügyeért — s hogy lelkesedése nem pusztá, mulékony, hanem valódi és áldást hozó volt: tetteleg bém bizonyítá, midőn úgy szólva egész életében e szent czélnak gyűjtött, s végre öszszes vagyónát az unitáriusok tordai közép tanodájának hagyományozta.

Tekintve e szép és nemes tettet: méltányos dolgot cselekszünk, ha kimondjuk, hogy e férfi méltó hálánkra, s mint ilyen, megérdemli, hogy neve s emlékezete áldva s megörökítve legyen; megérdemli, hogy abban a szellemi díszkeretben, melybe az unitáriusok áldott emlékezetű jóltevői vannak helyezve, ő is egy szerény helyet foglaljon.

Jobbágy András született Tordamegye Szind helységében 1785-ben. Atyja volt Jobbágy András, anyja Nagy Borbára. Atyjáról csak annyit tudunk, hogy szegény nemes ember volt. Annál nagyobb érdeme, hogy szegénységében is öt fiu gyermeknek adott illő nevelést, kik mindannyian oskolát végeztek s a társadalomban tisztességes állást vívtak ki maguknak.

András, a néhai k. em. alapító, tanulását a tordai unitarium gymnasiumban kezdette. Melyik évben? annak nyomára nem öhettem. Anynyi azonban bizonyos, hogy 1806-ig itt folytatta tanulását.

Ez iskola iránt, melyben képeztetésének alapját nyerte, különös hálával és előszeretettel viseltetett egész életében. Hiteles egyének beszélték e sorok írójának, hogy a néhai jóltevő, végrendelkezése iránt kérdeztetvén, több ízben nyilatkozott eképpen: „A mi kevés vagyonom van, a tordai unitarium gymnasiumnak hagyom, mert sok részben annak köszönhetem, hogy tanultam“. E nyilatkozat jellemzőbb, hogysen itt hallgatással mellőzhetnök. Vajha mások is, minél többen, így gondolkoznának! Nem azt akarom ezzel mondani, mintha azt kívánám, hogy minden ember, ki oskolánkban tanult, hasonló alapítványozást tegyen. A hálanyilvánításnak is megvannak fokozatai, s anynyit legalább megkívánhatnánk, hogy a tanintézethez, mely szellemi gyarapodását elősegítetté, mindenki érdekel s meleg indulattal viseltessék.

Nagy jótétemény egy iskola különösen a közelében lakókra nézve. Hány eset nincs arra, hogy az iskoláktól távolabb fekvő községek szegényebb sorsu lakói, gyermekeiket azért is neveletlenül, tanulatlanul hagyják felnőni, mert a távolság miatt az élelmezést s egyéb tanítási költségeket hordozni nem képesek, míg a közelebb lakók, ha szegények is, e tekintetben könnyebben boldogulnak.

Sok tordai s más közel vidéki szülők, és pedig valláskülönbőség nélkül, tanuskodhatnak arról: mekkora könnyebbésökre volt az, hogy gyermekeik 8—9 évig közép tanodánkban tanulhattak. S miután a kezdet nehézsége meg volt törve, könnyebben találtak útát és módot arra, hogy gyermekeiket felsőbb oskolákra vigyék. Egyébaránt oly időben élünk, Istennek hála, hogy nem szükség az iskolák fontosságát bővebben fejtegetni.

Kövessük Jobbágy Andrást iskolai pályáján.

1806-ban, tanulása tovább folytatása végett, a kolozsvári unitárius főtanodába ment, és ottan n. ajtai Körmöczy János igazgatótanársága idejében, felsőbb tanulmányait dicséretes szorgalommal végezte.

Az 1809-diki francia hadjárat alkalmával, mint insurgens huszártisz, részt vett a táborozásban. Nem azért említem fel ezt, mintha az insurgensek s közöttök Jobbágy András ez alkalommal katonai hirtvet, dicsőséget vívott volna ki magának. Mert hiszen tudjuk, hogy az insurrectio nagy része ekkor már csak helyőrségi szolgálatra volt alkalmazva. Hanem e szolgálataival is, bárha az alig terjedett három havi időre, hazája iránti köteletségének egy részecskéjét róttá le, s éppen ezért erről is megemlékezni nem tartottam feleslegesnek.

Az 1817 előtti években Maros-Vásárhelyt, mint kir. táblai irnok, a hazai törvényeket tanulmányozta. Ez idő alatt, mint szorgalmas és jó képzettségű ifjú, tekintélyes pártfogókat szerzett magának. Minek következtése lön, hogy az irt évben, a gr. Bethlen Sámuel és gr. Tholdalagi Lászlóné elhaltával, a gr. Bethlen Domokos és gr. Bethlen Katalinra, mint kiskoru növendékekre, szállott jószágoknak praefectusa lett. E hivatalát 1830-ig s így öszszesen 13 évig lelkiismeretes pontossággal folytatta.

E szolgálatából kilépvén, Szind helységébe telepedett, hogy ottan kis birtokában önálló gazdaságot folytasson. Mint szenvedélyes gazda, a mezei gazdászat terén már ekkor különben is bő ismeretekkel s tapasztalatokkal birva, kevés örökségét néhány év alatt több szerzemény-birtokkal szaporította.

A gazdaság folytatása mellett azonban, munkaszeretetet s a közügyek iránti érdekeltségéből hivatalt is vállalt. Ugyanis 1839-ben nemes Tordamegye szentlászlói járásában szolgabíróvá választott. Ebben a hivatalában, melyet 10 évig folytatott, ritka pontosság s szigoru fejelemtartás jellemzik.

A 48—49-diki mozgalmas időkben, midőn hazánk több vidékein a vagyon-biztonságról szó sem lehetett; midőn anynyian lettek néhány perc alatt földönfutókká: Jobbágy András is tetemes kárt szenvedett vagyonában. Ugyanis, miként ez a néhai irományai között egy öszszeírásban ma is látható, közel 30 ezer forint értékű vagyona lett a felbujtogatott tömegek zsákmányává.

Ebben a veszteségében a néhai jóltevőnek, az unitárius vallás-közönség, s illetőleg a hazai nevelésügy is osztozott; mert hogy a 48-ban még megvolt öszszes vagyona nevezett tordai oskolának volt szánya; sokak előtt ismeretes dolog.

A magyar szabadságharcz napjaiban ő is azon lelkes honfiak sorába tartozott, kik a haza boldogságaért készséggel áldoztak. S azon kívül, hogy mint hivatalnok — ekkor még szolgabíró volt — a nemzeti kormányt lelkiismeretes buzgósággal szolgálta, nagy mennyiségű érlelmi készletekkel is járult az általa anynyira szeretett honvédek érlelmezéséhez.

Ez idő szerint Jobbágy András már hetvenes évei felé közelgetett, s hogy régóta ápolt kedvencz tervét még életében megvalósítva láthassa, 1850-ben január hó 3-án saját kezüleg megirt végrendeletét, megörzés végett, a tordai unitarium gymnasium felügyelő gondnoka, arányos-rákosi Székely Elek kezébe tette le.

Az igazság érdekében meg kell itt említenem, hogy nevezett felügyelő gondnoknak a Jobbágy András hagyománya birtokba vétele körül tanusított buzgó és erélyes fáradozása, nagy hasznára volt iskolánknak.

Miután végrendeletében határozottan kimondja a néhai hagyományozó, hogy minden ingó és ingatlan javait a tordai unitarium gymnasiumnak hagyományozza, egyszersmind azt is megemlíti, hogy „ennek a gymnasiumnak nem reméllett megszűnése esetében hagyománya szálljon a kolozsvári unitarium collegiumra“.

A végrendeletben foglalt egész alapítvány értéke: belső telkek, szántó, kaszáló, szőlő, erdő és legelő helyek, s ingó javakban, a mint ez a néhai elhatározása után, a birtokba vétel alkalmával történt becslési árakból kitűnt, 15,105 forintot és 95 krt tett osztr. értékben.

A tordai unitárius közép tanoda, mely az unitárius vallással egy időben nyerte lételet, Aranyosszék, Torda és Torda környékére nézve, fennállása óta minden időben nagy hézagot töltött bé. Időről időre, valláskülönbség nélkül, sok jeles ifjat bocsátott ki kebeléből. És mégis elő kellett hogy álljon e közhasznú tanítézetre nézve is a lenni vagy nem lenni kérdése, midőn az absolut kormány az 1849 után békövetkezett sulyos időkben, az unitárius vallásközönséget iskolái bérendezésében erejét meghaladó újításokra kényszerítette. Ily körülmények között, valóban, jókor és éppen a kellő időben érkezett Jobbágy András alapítványa.

És hála a gondviselésnek, közép tanodánk ama terhes napokat túlélve, és szellemi s anyagi tekintetben gyarapodásnak indulva, új erővel halad pályáján. A tanító erő megszorítva, s az iskola épületének egy tekintélyes része újból építve. És mindezekben Jobbágy András alapítványa igen sokat segített.

Nem hallgathatom el itt azt sem, miszerint oskolánk egy részének a közelebbi időben történt újraépítésében *) jelentékeny tényező volt különösen Torda városa lelkesebb s buzgóbb polgárainak, mint szintén néhány vidéki hitrokonunknak s egy pár ekklezsiánknak adakozása is. Kedves kötelességet teljesítek tehát, midőn oskolánk nevében hálás köszönetet mondok mindazon helybeli és vidéki pártfogóknak, kik oskolánk építését becses adományaikkal, avvagy munkasegélyökkel előmozdították. Oly tőkét tettek le ez ál-

*) Ez építés hat ezer forinton o. é. feljül került.

tal, melynek kamatai nem vesznek el. Meg kell jegyeznem továbbá, hogy ezen adakozók nevei között, melyek jelenleg oskolánk aranykönyvében díszlenek, sok oly nevet látunk, melyek tulajdonosai nem az unitárius vallás hívei közé tartoznak. Tanuskodik ez is, itt közöttünk, a különböző vallásfelekezetek szép egyetértéséről s egymás iránti jó indulatáról; tanuskodik arról, hogy midőn szép, nemes és hasznos cselekedetről van szó, nem nézzük, hogy miféle vallásuak vagyunk. Vajha hazánkban mindenütt ezt tapasztalhatnók!

E rövid kitérés után térjünk vissza Jobbágy Andráshoz. Nagyon óhajtottam volna, hogy ez életrajz-töredékhez a néhai jóltevő arczképét is megszerezhessem; de az egyetlen példányhoz, mely létezik, nem juthattam.

Arczvonásai egy első tekintetre élénken emlékezteték a nézőt a 48-diki magyar hadjárat egyik feledhetetlen hőisére, Bem tábornokra. S csakugyan e dicső emlékezetű tábornok gyanánt le is volt tartóztatva a néhai, Kolozsvár egyik vendéglőjében 1850-ben. Hanem mindössze is csak egy pár órát tartott a tévedés, s Jobbágy András fogsága.

Az 1857-ik éven innen, tehát életének végső szakában, volt szerencsés e sorok írója a néhai jóltevőt személyesen ismerni. Öregségében is jó kedvű s társaság kedvellő ember levén, régi jó, magyar szokás szerint egy-egy névnapon, barátait, ismerőit maga köré gyűjtötte. És ilyenkor szívesen fogadta s jól esett házánál látnia a tordai oskola tanárait is. Ilyen alkalommal aztán a társalgás főbb és minden egyebet háttérbe szorító tárgya természetesen a politikai helyzet volt. Természetes, mondom, mert az időben minden hazafi figyelme a politikai helyzetre volt irányulva. S a kiben magyar szív dobogott, áhitattal várta a haza egének oly sok évi borongás után valahára békövetkezendő felvidulását. A néhainak is ez volt kedvencz gondolata, melytől nem tudott megválni véglehelleltéig.

Fájdalom, ezt nem érte meg. Látta ugyan az 1861-diki magyar országgyűlés egybehívását megelőző mozgalmakat, s nagyon jól esett a testben már gyengélkedő aggastyán lelkének, midőn megvívék neki a hírt, miszerint a megyék vezetése ismét főispánokra bízott; de mindezek akkor még csak szemkápráztató dolgok valának, s csak későbbi évek hozták s hozandják meg nemzetünk valódi örömét.

Meghalt 1861-ben, április hó 15-dik napján, életének 76-dik évében. Koporsóját nem állották körül özvegy nő és árva gyerme-

kek, mert soha sem nősült. Végtisztességén rokonok s más résztvevőkkel együtt jelen volt, örökösének, a tordai unitarium gymnasiumnak hálás előljárósága, tanári kara és tanuló ifjusága is.

Rövid halotti szertartás után, melyet szindi unitárius pap, Marosi József, és tordai unitárius pap, Albert János, végeztek, elkísértük e jóltevő ember porréseit öröknyugalma helyére. E helyet ma a szindi temetőben egy díszes síremlék jelöli, melyet a kegyes jóltevő sírja fölé hálás tisztelete jeléül a tordai unitarium gymnasium emeltetett.

Imé, ez és ennyi az, mit Jobbágy Andrásról elmondhattam. Bémutatám őt t. olvasóimnak, s midőn anynyiak nevében hálás tartozásomat tettem le csendes sírjára; hadd vegyünk búcsut ez egyszerű, de nemes keblü jóltevőnktől a költő e szavaival: „A lelkes eljár ősei sírlakához, s gyűjt régi fénynél új szövétneket“.

Májai István,
tordai tanár.

XV.

Protestáns theologiai és egyházi törekvések Németországon.

E czím alatt ne várja az olvasó kimerítő ismertetését azon gazdag theologiai irodalomnak, mely évenként 1000—1500 darab önálló művel gyarapodik; szándékom csupán tájékozó ismertetést nyújtani azoknak, kik érdeklélnek a protestántizmus jelen átalakító mozgalmairól Németországon.

A német egyházi irodalom jelenleg egy óriási küzdelmet képvisel, melyhez képest a csaták elhaló s megint feltörő zaja hegyi patak csevegéseként tűnik fel; a protestáns öntudatos lélekerőnek harca ez, melynek lobogóján magasan leng a szó: a reformáció még nem végződött bé.

Minden ember érzi, tudja, hogy a fontos állampolitikai kérdések megoldása karöltve jár többé-kevésbé lényeges vallási ügyekkel; az emberiség történelme bizonyítja ezt. Sehol pedig két lényegesebb kérdés egy pontban szorosabban nem érintkezhetik, mint éppen Németországon, az állam és egyház az újjászületés pillanatában.

A mi az államra nézve a particularismus, ugyanaz volt a német protestáns egyházra nézve eddigelő a confessionalismus. Egyiknek sem volt közös érzelmtől dobogó szíve; nem nyelve, melyen amaz érzelmet kifejezhesse; nem keze, melyet akarójának végrehajtására öntudatosan felemeljen. A felekezeti szűkkeblűség és theologiai makacs viták elfeledtetni látszottak az evangéliom felkentjeivel, hogy Jézusnak több tanítványai voltak, de ugyanazon egy szellem vezérelte mindnyáját: a szeretet és béke szelleme, melynek nem barátokat ellenségekké, hanem ellenségeket is barátokká tenni hivatása. Az 1817 sept. 27-én kelt kormányrendelet útján létrejött unio lett volna — ha általános érvényre emelkedhetik vala — azon egyházi alak, melyben a német protestántizmus a legkövetkező dúsabban léphetett volna fel; azonban e mű béfejezése, úgy látszik, a jelenkornak jutott osztályrészül, melynek feladata Németországnak nem csak államilag, hanem egyházilag is nagyságához és belerejéhez mért alakot adni.